

การเข้าเมือง การเดินทาง และการมีถิ่นที่อยู่

๑. หลักเกณฑ์ทั่วไป

ในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า กฎหมายระหว่างประเทศได้ให้การรับรองแต่สิทธิของมนุษย์ในการเดินทางออกจากประเทศใด ๆ รวมทั้งประเทศของตนเพื่อการย้ายถิ่นฐานหรือแสวงหาถิ่นที่อยู่ในประเทศอื่นใด^๑ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังไม่เป็นที่ยุติว่าการที่บุคคลมีสิทธิเดินทางออกนอกประเทศนั้นใดก่อให้เกิดหน้าที่แก่รัฐต่างประเทศในการรับบุคคลผู้นั้นเข้าประเทศหรือไม่ ทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติการที่รัฐจะรับคนต่างด้าวเข้าประเทศหรือไม่นั้นมีความเห็นที่แตกต่างกันอยู่ ๔ ความเห็น^๒ คือ

- ก. รัฐมีหน้าที่ต้องยอมรับคนต่างด้าวโดยปราศจากเงื่อนไข
- ข. รัฐมีหน้าที่ต้องยอมรับคนต่างด้าวโดยมีเงื่อนไข คนต่างด้าวนั้นจะต้องไม่ขาดคุณสมบัติบางประการ เช่น ดิเคียเสพติก เป็นโรค หรือเป็นผู้ไม่พึงปรารถนาโดยประการอื่น
- ค. รัฐมีความผูกพันที่จะต้องยอมรับคนต่างด้าวแต่รัฐอาจกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการยอมรับนั้นได้
- ง. รัฐมีสิทธิโดยสมบูรณ์ในการที่จะปฏิเสธการรับคนต่างด้าวได้ตามความประสงค์

โดยทฤษฎีของวิททอเรีย (Vittoria) ถือว่า ความสัมพันธ์ทางพาณิชย์เป็นสิทธิดั้งเดิม (inherent right) ของมนุษย์^๓ โดยนัยนี้รัฐจึงมีหน้าที่ต้อง

^๑ดู ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ ๑๓ (๒)

^๒ Joseph Gabriel, An Introduction to International Law (3rd ed.; London: Butterworth, 1950), p. 256.

^๓ D.P. O'Connell, International Law, Vol. 2 (London: Stevens & Sons, 1970), p. 695.

ยอมรับคนต่างดาวเพื่อสนองความจำเป็นของสังคมมนุษย์ และเป็นการผูกสิทธิ์นี้ให้มีอยู่ตลอดไป ส่วนวอลฟ (Wolff) ซึ่งต่อมาได้รับการสนับสนุนโดยแวตเทิล (Vattel) เห็นว่า การยอมรับคนต่างดาวนั้นเป็นอำนาจอธิปไตยของรัฐ จึงได้เสนอแนวความคิดให้มีการตรวจตราการเข้าเมืองและการมีถิ่นที่อยู่ของคนต่างดาว แวตเทิลแม้จะยอมรับว่าอำนาจเด็ดขาดของรัฐในการปฏิเสธการยอมรับคนต่างดาว เขาก็ได้กำหนดข้อยกเว้นให้แกคนต่างดาวที่ตกเขาไปอยู่ภายในอำนาจของรัฐผู้รับโดยมิได้ตั้งใจ หรือผู้ที่ตกอยู่ในภาวะทุกข์ยากโดยให้มีฐานะพิเศษได้ ในขณะที่เดียวกันก็มีนักปราชญ์อีกจำนวนไม่น้อยที่เห็นว่า โดยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ทำให้รัฐมีความผูกพันที่จะต้องยอมรับคนต่างดาว โดยรัฐผู้รับมีสิทธิกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขในการยอมรับนั้นได้

ในทางทฤษฎีแม้รัฐส่วนใหญ่จะได้อำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์ของตนเป็นรากฐานในการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยอมรับคนต่างดาวเข้าเมือง โดยเห็นว่า การที่รัฐไม่ยอมรับคนต่างดาวนั้น เป็นสิทธิโดยแท้จริงของรัฐบาลที่มีอำนาจอธิปไตยจากรัฐเจ้าของดินแดนมีเสรีภาพในอันที่จะยินยอมหรือไม่ยินยอมให้บุคคลภายนอกซึ่งไม่ถือสัญชาติคนเข้ามาในดินแดนและถ้ายินยอมจะกำหนดกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขใด ๆ ก็ได้ เป็นสิทธิเสรีภาพซึ่งอาศัยอำนาจอธิปไตยของรัฐ ปัญหาเรื่อง คนเข้าเมืองไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะเจรจาต่อรองกันระหว่างประเทศ

ความเห็นนี้ได้รับการยืนยันทั้งโดยศาลของสหรัฐอเมริกา^๕ และสหราชอาณาจักร^๖ ได้ตัดสินเป็นบรรทัดฐานว่า สิทธิการยอมรับคนต่างดาวตามความพอนั้นเป็นอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน

ในการที่ประเทศต่าง ๆ ได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการเข้าเมืองไว้ภายในกฎหมายภายในของตนก็เป็นการแสดงออกโดยปริยายว่า อำนาจนี้เป็นอำนาจ

^๕ กอนส์เวิร์ ฟูมมิงตัน, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง, คำสอนชั้นปริญญาตรี พุทธศักราช ๒๔๔๕ (พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๔๔๕) หน้า ๗๖.

^๕ เช่น คดี Nishimura Ekin v. U.S. (1892), 142 U.S. 651 และ Fong Yue Ting v. U.S.

^๖ เช่น คดี Musgrove v. Chun Tecong Toy (1891) A.C. 272.

อธิปไตยของรัฐ แต่ในทางปฏิบัติของนานาประเทศในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ หาได้
 หวงเหนืสิทธินี้ไว้อย่างแท้จริงไม่ มีหลายประเทศที่มันโยบายให้การยอมรับแก่คนต่างดาว
 บางประเภท เช่น นักท่องเที่ยวและนักศึกษาได้โดยไม่มีเงื่อนไข ทั้งนี้เพื่อเป็นการร่วมมือ
 ทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ควบความตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐใน
 ครอบครัวนานาชาติ ทำให้รัฐต้องให้การยอมรับแก่สมาชิกแห่งรัฐอื่น การปฏิเสธการ
 ยอมรับคนต่างดาวโดยเด็ดขาด หรือการห้ามขาดแก่สมาชิกของประเทศใดประเภทหนึ่ง
 เขาเมือง ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่เป็นมิตร (unfriendly act) และอาจได้
 รับการตอบโต้ได้^๓

นอกจากนี้แนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่าในบางสถานการณ์รัฐมีหน้าที่จำเป็นต้อง
 ยอมรับและให้ที่พักพิงแก่คนต่างดาว เช่น ในกรณีที่อนุสัญญาเจนีวา เกี่ยวกับสถานะของ
 ผู้ลี้ภัยทางการเมือง ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๑๙๕๑^๔ ได้กำหนดเงื่อนไขให้รัฐจำต้อง
 รับผู้ลี้ภัย ดังนั้น ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า ไม่มีประเทศใดในโลกห้ามคนต่างดาว
 เขาเมืองโดยเด็ดขาด และในขณะเดียวกันก็ไม่มีประเทศใดที่ปล่อยให้คนต่างดาวเขา
 เมืองโดยไม่มีการควบคุม การควบคุมนี้ในทางทฤษฎียอมถือว่าเป็นอำนาจอธิปไตยของรัฐ

ในบางประเทศที่รัฐธรรมนูญได้ให้การยอมรับฐานะของคนต่างดาว ในเรื่องการ
 เขาเมือง การเดินทางและการมีถิ่นที่อยู่ได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย อย่าง
 ไรก็ดี หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญก็มีลักษณะที่เป็นการคุ้มครองคนต่างดาว และ
 เป็นการจำกัดอำนาจของรัฐในบางกรณี ส่วนรายละเอียดของหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้
 แทบทุกประเทศได้บัญญัติขึ้นในกฎหมายว่าด้วยการเขาเมืองและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

ในการกำหนดเงื่อนไขการยอมรับคนต่างดาวรัฐจะกำหนดมาตรการการเข้มงวด
 กวดชันมากน้อยเพียงใดโดยขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ เช่น ประเทศ

^๓ A.K. Pavithran, Substance of Public International Law
 Western and Eastern (Bombay: N.M. Tripathi Pty., 1965), p.255.

^๔ The Geneva Convention on the Status of Refugee of
 25 July 1951.

สิ่งไปรรมีการวางข้อกำหนดมิให้ยุ่งยากไม่สุภาพเรียบร้อย ชายที่ไว้ผมยาวเข้าเมือง
ในขณะที่ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่ไม่มีข้อกำหนดดังกล่าว แต่ก็มีเงื่อนไขที่คล้ายคลึงกัน
อื่น ๆ เช่น การประทับตราในหนังสือเดินทาง หนังสือสำคัญ และเงื่อนไขเกี่ยวกับ
สุขภาพ และฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

๒. หลักเกณฑ์ในสนธิสัญญา

โดยที่หลักกฎหมายระหว่างประเทศยังคงถือว่ารัฐมีอำนาจอธิปไตยในการยอมรับ
และปฏิบัติต่อกันต่างดาว เพื่อเป็นหลักประกันและให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของคนต่างดาว
ในเรื่องการเข้าเมือง การเดินทาง และการมีถิ่นที่อยู่ รัฐต่าง ๆ จึงนิยมตกลงกันโดย
ใหม่การรับรองสิทธิดังกล่าวของคนต่างดาวในรูปสนธิสัญญา สนธิสัญญาที่ประเทศไทย
ทำขึ้นกับนานาประเทศทุกฉบับ ก็ได้มีบทบัญญัติให้สิทธิแก่คนชาติ (และ/หรือ คนในบังคับ)
ของอัครภาคีแต่ละฝ่าย เขามา เดินทาง และมีถิ่นที่อยู่ในอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่งได้
โดยความเสมอภาค เช่น สนธิสัญญาการพาณิชย์ และการเดินเรือระหว่างประเทศไทย
กับประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อ ๑ (๑) บัญญัติไว้ว่า :

...ภายในบังคับแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการเข้ามาและการพำนัก
ของคนต่างดาว คนชาติของภาคีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะได้รับอนุญาต
ให้เข้ามาในราชอาณาจักรของภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง ให้เดินทางใน
อาณาเขตนั้นโดยเสรี และให้มีถิ่นที่อยู่ ณ ที่ที่ตนเลือก^๕

ในสนธิสัญญากับประเทศอื่น ๆ ซึ่งใดหมดยุและได้รับการบอกเลิกแล้ว แม้จะ
มีความแตกต่างกันในถ้อยคำแต่สาระสำคัญในการให้การรับรองสิทธิของคนต่างดาวในการ
เข้าเมือง เดินทาง และมีถิ่นที่อยู่ ก็มีอยู่ในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ เป็นการให้หลัก
ประกันสิทธิแก่คนต่างดาวอย่างกว้าง ๆ ในขณะเดียวกันก็ได้กำหนดเป็นเงื่อนไขว่า
การเข้าเมือง การเดินทาง การมีถิ่นที่อยู่ คนต่างดาวจำต้องถือและปฏิบัติตามกฎหมาย
และข้อบังคับที่ใช้อยู่ในประเทศผู้รับซึ่งยอมมีผลทำให้หลักเกณฑ์ในการปฏิบัติต่อกันต่างดาว
ว่าด้วยการเข้าเมือง การเดินทางและการมีถิ่นที่อยู่เป็นไปตามกฎหมายภายใน

^๕ประกาศใช้ในฉันทสัญญาทางไมตรีและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสหรัฐอเมริกา ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕ ตอนที่ ๖๔ ลงวันที่ ๑๖
กรกฎาคม ๒๕๑๑, หน้า ๔๓๑

๓. หลักเกณฑ์ตามกฎหมายไทย

ประเทศไทยก็ทำนองกับประเทศอื่น ๆ ได้มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องเกี่ยวกับคนต่างดาวเข้าเมือง เดินทาง และมีถิ่นที่อยู่ บทบัญญัติในลักษณะนี้อาจพบได้ในประกาศรัชกาลที่ ๔ จ.ศ. ๑๒๒๘ ซึ่งได้จำกัดเขตในการเดินทางและการมีที่อยู่อาศัยของคนต่างดาวไว้เฉพาะ "ภายในพระนครและภายในเขตที่ทางกำแพงพระนครออกไปเพียงเรือพาย เรือแจวจะไปถึงได้ใน ๒๔ ชั่วโมงเท่านั้น"^{๑๐} แม้ว่าประกาศดังกล่าวจะไดกล่าวถึงเรื่องการเดินทางและการมีถิ่นที่อยู่ของคนต่างดาว แต่ไม่มีข้อความที่เกี่ยวกับเรื่องการเข้าเมือง หลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่อาจยืนยันว่าการตรวจคนเข้าเมืองของประเทศไทยนั้นกำเนิดมาแต่เมื่อใด แต่ก็สันนิษฐานได้ว่า นโยบายในเรื่องนี้คนเข้าเมืองได้เริ่มขึ้นมาแต่สมัยรัชกาลที่ ๖^{๑๑} แต่ประเทศไทยก็ยังไม่มียกกฎหมายเกี่ยวกับคนเข้าเมืองโดยเฉพาะ จนกระทั่งวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๔๙๐ จึงได้มีการประกาศพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง^{๑๒} ขึ้นเป็นครั้งแรกและเพื่อให้การตรวจตราคนต่างดาวให้รัดกุมยิ่งขึ้น ในปีต่อมาพระราชบัญญัตินี้ก็ได้รับการสนับสนุนด้วยพระราชบัญญัติค่าหญิงและเด็กหญิง พ.ศ. ๒๔๙๑^{๑๓}

๓.๑ การเข้าเมือง

พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองฉบับแรกดังกล่าวได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง ตลอดจนจนถูกยกเลิก และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองขึ้นใหม่

^{๑๐} ประกาศ ร. ๔ คูหนา ๓๒๓-๓๒๔ ของวิทยานิพนธ์นี้

^{๑๑} พ.ศ.อ. (พิเศษ) เทพย์ ชีร์จันทร์านนท์ "วิเคราะห์วิธีการและปัญหาของการควบคุมคนต่างดาวในประเทศไทย" วิทยานิพนธ์ แผนกวิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๔. หน้า ๕๕ - ๕๙.

^{๑๒} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๔ ลงวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๔๙๐, หน้า ๙๔

^{๑๓} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๕ ลงวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๔๙๑, หน้า ๕๔.

อีกหลายฉบับ^{๑๔} และฉบับซึ่งยังคงมีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้แก่ พระราชบัญญัติคน
 เขาเมือง พ.ศ. ๒๔๘๓^{๑๕} ส่วนพระราชบัญญัติค้าหญิงและเด็กหญิงนั้นหาได้มีการ
 แก้ไขเพิ่มเติมแต่อย่างใดไม่^{๑๖}

หลักเกณฑ์ในเรื่องการตรวจตราคนต่างดาวเขาเมืองนอกจากจะได้บัญญัติไว้
 ในพระราชบัญญัติคนเขาเมืองและพระราชบัญญัติค้าหญิงและเด็กหญิงดังกล่าวแล้ว ยังมี
 พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างดาวบัญญัติเรื่องเกี่ยวกับการตรวจตราคนต่างดาวภายหลังการ
 เขาเมืองอีกด้วย นอกจากนี้ คนต่างดาวก็ยังคงต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่
 เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยอื่น ๆ ที่บังคับใช้แก่พลเมืองในประเทศไทยด้วย
 แต่โดยขอบเขตแห่งวิทยานิพนธ์นี้จะได้พิจารณาถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับคนต่างดาว
 เขาเมือง การปฏิบัติต่อคนต่างดาวภายหลังการเขาเมือง ตลอดจนการควบคุม
 ตรวจตราคนต่างดาวที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวกับคนต่างดาวโดยตรงเท่านั้น

๓.๑.๑ คุณสมบัติของคนเขาเมือง

บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคนเขาเมือง พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้วางหลักเกณฑ์
 เกี่ยวกับอำนาจของรัฐในการที่จะปฏิเสธไม่ยอมรับคนต่างดาวที่มีคุณสมบัติไม่พึงปรารถนา
 เข้ามาราชอาณาจักรได้ โดยได้บัญญัติให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
 ไว้อย่างกว้าง ๆ "ในกรณีที่มีพฤติการณ์ซึ่งรัฐมนตรีเห็นว่า เพื่อประโยชน์แก่ประเทศหรือ
 เพื่อความสงบเรียบร้อยหรือผาสุกของประชาชน ไม่สมควรอนุญาตให้คนต่างดาวผู้ใดเข้า
 มาราชอาณาจักร รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งไม่อนุญาตให้คนต่างดาวนั้นเขามาในราชอาณาจักร
 ได้" นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติห้ามคนต่างดาวที่ขาดคุณสมบัติในเรื่องเกี่ยวกับ

^{๑๔} ฉบับปี พ.ศ. ๒๔๗๔, ๒๔๗๕, ๒๔๗๖ และ ๒๔๘๐

^{๑๕} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๗ ตอน ๗๑ ลงวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๓, หน้า

๑๒๐๕ - ๑๒๑๒

^{๑๖} พ.ศ.อ. (พิเศษ) เทพย์ วีรจันทรานนท์, เรื่องเดิม, หน้า ๕๕

หนังสือสำคัญ, ฐานะทางเศรษฐกิจ สุขภาพอนามัย และความประพฤติเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕ ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

๓.๑.๑.๑ หนังสือสำคัญ

คนต่างดาวต้องห้ามมิให้เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร ถ้าไม่มีหนังสือเดินทาง หรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางอันถูกต้อง^{๑๗} และกรณีที่ต้องมีการตรวจลงตราในหนังสือเดินทางไม่ได้รับการตรวจลงตราจากสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศ^{๑๘} ทั้งนี้ยกเว้นบุคคลผ่านแดนชั่วคราวไม่จำเป็นต้องมีหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง ซึ่งจำแนกได้เป็น ๓ ประเภท^{๑๙} คือ

ก. ผู้ควบคุมพาหนะและคนประจำพาหนะทางน้ำหรือทางอากาศ หรือเพียงแค่วะเขมาซึ่งทางอากาศหรือท่าบลิในราชอาณาจักรและจะกลับออกไป

ข. "คนสัญชาติของประเทศที่อยู่ใกล้เคียงติดต่อกันเดินทางข้ามพรมแดนอันเป็นการผ่านไปมาชั่วคราว ซึ่งได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างประเทศระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลแห่งประเทศซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย" ความตกลงที่ประเทศไทยได้ทำขึ้นและยังคงมีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้แก่^{๒๐}

๑. ความตกลงว่าด้วยการจราจรชายแดนระหว่างประเทศไทยกับมลายูของอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๘๓ (๑๙๔๐)

๒. ความตกลงว่าด้วยการจราจรชายแดนระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีน ฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๑ ซึ่งปกครองประเทศลาวและกัมพูชา

^{๑๗} รายละเอียดเกี่ยวกับประเภทของหนังสือเดินทางและเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง ดู เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๒ - ๒๓.

^{๑๘} พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๘๓ มาตรา ๑๕ (๑)

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๗.

^{๒๐} พ.ศ.อ. (พิเศษ) เทพย์ ชีร์จันทรานนท์, เรื่องเดิม, หน้า ๒๗.

๓. ความตกลงว่าด้วยการจราจรชายแดนระหว่างประเทศไทย
กับประเทศสหภาพพม่า ค.ศ. ๑๙๖๐ (พ.ศ. ๒๕๐๓)

ค. ผู้ควบคุมพาหนะ คนประจำพาหนะ และคนโดยสารแห่งรถไฟ
ผ่านแดน ถือตัวโดยสารทอคเคียวตลอด เพียงแต่ผ่านอาณาเขตประเทศไทยไปนอกราช
อาณาจักรตามข้อตกลงระหว่างประเทศไทยกับรัฐบาลแห่งประเทศนั้น

ในพฤติการณ์พิเศษ คนต่างดาวอาจเข้ามาในราชอาณาจักรโดยไม่มี
หนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทางอันถูกต้อง และกรณีที่ต้องมีการตรวจ
ลงตราไม่ได้รับการตรวจลงตราจากสถานทูตหรือสถานกงสุลในต่างประเทศ และใน
พฤติการณ์พิเศษอาจมีการพิจารณาผ่อนผันจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้พัก
อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะรายได้^{๒๑}

๓.๑.๑.๒ การตรวจลงตรา

นอกจากหนังสือเดินทางแล้ว กฎหมายยังได้วางหลักว่า ในกรณีที่
ต้องมีการตรวจลงตราในหนังสือเดินทาง คนต่างดาวที่จะเข้ามาในราชอาณาจักร จะต้อง
ได้รับการตรวจลงตราจากสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศมาด้วย การตรวจ
ลงตรานั้น แบ่งเป็น ๕ ประเภท ดังนี้

(๑) ประเภทคนเข้าเมือง (immigrant visa) ได้แก่การตรวจ
ลงตราในหนังสือเดินทางแก่คนต่างดาว ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะเข้ามาในราชอาณาจักร
เพื่อมีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศไทย ตามมาตรา ๒๔ และ ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติคนเข้า
เมือง

^{๒๑}มาตรา ๑๕ (๑) วรรคสอง และกฎกระทรวงฉบับที่ ๒ ปี พ.ศ. ๒๔๙๓
ออกตามความในพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๙๓ ว่าด้วยการผ่อนผันให้คน
ต่างดาวพักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย, (ราชกิจจานุเบกษา,
เล่มที่ ๗, ตอน ๔๕ หน้า ๙๘๕ ลงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๔๙๓)

(๒) ประเภทไม้นับเป็นคนเข้าเมือง (Non-Immigrant Visa)

ได้แก่ การตรวจลงตราในหนังสือเดินทางแก่คนต่างดาวที่เข้ามาในราชอาณาจักรเพียงชั่วคราว ในเบื้องต้นยังไม่มัววัตถุประสงค์จะมีถิ่นที่อยู่ถาวรหากแต่มีวัตถุประสงค์เฉพาะกรณี อาทิเช่น เพื่อธุรกิจ ความสำราญ อนามัย หรืออื่น ๆ เป็นการชั่วคราว นักเรียนต่างประเทศที่ประสงค์เข้ามาศึกษา ณ สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และอยู่ชั่วคราวในระยะที่ศึกษา หรือนักท่องเที่ยว หรือนักกีฬา

(๓) ประเภทคนเดินทางผ่าน (Transit Visa) เป็นการตรวจลงตราแก่คนต่างดาวที่เดินทางผ่านประเทศไทย เพื่อไปยังประเทศอื่น

(๔) ประเภทคนเข้าเมืองนอกโควตา (Non-Quota Immigrant Visa) ได้แก่การตรวจลงตราในหนังสือเดินทางแก่คนต่างดาวที่เคยเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรโดยชอบและมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร แต่ต่อมาได้รับอนุญาตให้ออกไปนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา ๒๖ แห่ง พรบ.คนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๘๓ และกลับเข้ามาอีกภายในเวลากำหนด

(๕) ประเภททัศนจาร (Tourist Visa) ได้แก่การตรวจลงตราในหนังสือเดินทางแก่คนต่างดาวที่เข้ามาในราชอาณาจักร เพื่อการท่องเที่ยวหรือทัศนจารเพียงชั่วคราว

อนึ่ง ข้อกำหนดในการตรวจลงตราหนังสือเดินทางนี้ ได้มีการยกเว้นแก่คนต่างดาวสัญชาติแห่งรัฐต่างประเทศ ที่มีความตกลงเป็นพิเศษกับประเทศไทย ใน ๓ กรณี คือไปนี้^{๒๒}

(๑) ผู้ถือหนังสือเดินทางอเมริกันทุกประเภท

(๒) ผู้ถือหนังสือเดินทางทูตหรือข้าราชการของคณสัญชาติเบลเยียม, ลุกเซมเบอก, อิสราเอล, เนเธอร์แลนด์, อิตาลี, มาเลเซีย, ฟิลิปปินส์, เดนมาร์ก,

สวีเดน, นอร์เวย์, เยอรมันตะวันตก, สาธารณรัฐเกาหลี และ คุนึ่งเซี่ย

(๓) ผู้ที่มาจากประเทศที่ไม่มีสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยตั้งประจำ
อยู่ และต้องเป็นคนสัญชาติของประเทศที่มีสัมพันธทางการทูตกับประเทศไทย หรือไม่มี
สัมพันธทางการทูตกับไทย แต่ไม่เป็นประเทศคอมมิวนิสต์หรือบริวารคอมมิวนิสต์

๓.๑.๑.๓ ฐานะทางเศรษฐกิจ

ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองบัญญัติให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุ
เบกษา กำหนดให้คนต่างดาวซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบสองปีซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักร
มีเงินติดตัวมาตามจำนวนที่รัฐมนตรีเห็นสมควร คนต่างดาวที่ไม่มีเงินติดตัวตามจำนวนที่
รัฐมนตรีประกาศ ต้องห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักร นอกจากนี้ ถ้าคนต่างดาวไม่มี
ปัจจัยในการยังชีพ ไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียม หรือไม่สามารถประกอบหาเลี้ยงชีพได้
เพราะจิตพินเพื่อนไม่สมประกอบ ร่างกายพิการมีโรค แต่ถ้านคนต่างดาวที่เดินทางเข้ามา
เป็นบิดา สามีภรรยา หรือบุตรของผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร และมีฐานะที่จะเลี้ยงดู
คนเช่นนั้นได้ แมวว่าบุคคลนั้นจะไม่มีปัจจัยในการยังชีพหรือไม่สามารถประกอบหาเลี้ยงชีพ
ได้ ก็อาจได้รับอนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรได้

๓.๑.๑.๔ สุขภาพอนามัย

คนต่างดาวที่เป็นโรค คือ โรคเรื้อน โรคจิตสติดวงทวาร วัณโรค และกาฬโรค
คนต่างดาวที่วิกลจริตและไม่มีผู้อยู่การะเลี้ยงดูในประเทศไทย หรือคนต่างดาวที่ยังมิได้
ปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษหรือฉีดวัคซีนหรือปฏิบัติการอย่างอื่นตามวิชาการแพทย์ เพื่อป้องกัน
โรค และไม่ยอมให้กระทำเช่นนั้น ตามกฎหมายบัญญัติไว้ ก็เป็นผู้ต้องห้ามมิให้เข้ามาใน
ราชอาณาจักร ในการตรวจโรค ร่างกาย หรือจิต ให้แพทย์ตรวจคนเข้าเมืองตรวจ

๓.๑.๑.๕ ความประพฤติ

คนต่างดาวที่มีความเสื่อมเสียในด้านความประพฤติจนอาจเป็นอันตรายต่อสังคม
ย่อมถูกห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักรได้ พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองจึงได้บัญญัติ
ห้ามการเข้ามาในราชอาณาจักรของคนต่างดาวที่มีพฤติการณ์เป็นที่น่าเชื่อว่าเป็นคน

อันธพาลหรือเป็นคนหน้าจะก่อเหตุร้ายหรืออันตรายต่อความปลอดภัยของประชาชนหรือ
 ราชอาณาจักร^{๒๓} หรือคนต่างด้าวที่ผิดกฎหมายเป็นหน้าเชื่อว่าเขามาเพื่อค้าประเวณี
 หรือประกอบกิจการที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการค้าหญิง หรือเด็ก^{๒๔}

๓.๑.๒ การอนุญาตให้เข้าเมืองและอยู่ในราชอาณาจักร

เมื่อบุคคลต่างด้าวมีคุณสมบัติไม่ตรงตามมิให้เข้าเมือง เมื่อเข้ามาในราชอาณาจักรจะต้องผ่านการตรวจของพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน ทั้งนี้คนต่างด้าวจะต้องเข้ามา
 ในราชอาณาจักรตามช่องทางที่รัฐมนตรีประกาศอนุญาตไว้ สำหรับจังหวัดต่าง ๆ ที่มี
 การคมนาคมติดต่อกับต่างประเทศ โดยรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา
 กำหนดของทางและด่านตรวจคนเข้าเมืองที่จะให้คนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักร
 และห้ามมิให้คนต่างด้าวเข้าหรือออกในทางหรือเขตใดในระยะเวลาที่จะกำหนดเท่าใด
 ก็ได้ รัฐมนตรีได้ออกประกาศดังกล่าวตามประกาศกระทรวงมหาดไทย "เรื่องกำหนด
 ที่ตั้งด่านตรวจคนเข้าเมือง และช่องทางให้คนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักร และ
 กำหนดให้บุคคลหรือยานพาหนะที่จะเข้ามาหรือออกไปนอกราชอาณาจักร ผ่านการตรวจ
 ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ รวม ๓๑ จังหวัด
 ลงวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๐๓^{๒๕} และประกาศแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศลงวันที่ ๑๕
 มีนาคม ๒๕๐๔^{๒๖} และฉบับลงวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๐๔^{๒๗} ตามลำดับ ซึ่งมีผลให้คน

^{๒๓}พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๘๓, มาตรา ๑๕ (๗).

^{๒๔}เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๕ (๘).

^{๒๕}ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๗๗ ตอนที่ ๕๖ ลงวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๓

หน้า ๑๖๕๓.

^{๒๖}เรื่องเดียวกัน, เล่มที่ ๗๘ ตอนที่ ๓๓ ลงวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๐๔

หน้า ๘๑๘.

^{๒๗}เรื่องเดียวกัน, เล่มที่ ๗๘ ตอนที่ ๖๔ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๐๔ หน้า

คนต่างต่างที่จะเข้ามาในราชอาณาจักรจะต้องผ่านการตรวจของพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่
 ตรวจคนเข้าเมืองที่ได้กำหนดไว้สำหรับจังหวัดต่าง ๆ และห้ามมิให้คนต่างต่างเข้าหรือ
 ออกไปนอกราชอาณาจักรตามช่องทางอื่นใดนอกจากช่องทางที่กำหนดไว้ในประกาศดังกล่าว
 คนต่างต่างที่ฝ่าฝืนในกรณีนี้ย่อมมีความผิดซึ่งมีโทษจำและปรับ^{๒๔} นอกจากนี้หากคนต่าง
 ต่างผู้ใดยังไม่ไต่ถามการตรวจของพนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องไปรายงานตนเองต่อพนักงาน
 เจ้าหน้าที่ ณ ที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองที่ใกล้ที่สุดในทางที่เข้ามาโดยไม่ชักช้า^{๒๕}
 คนต่างต่างที่ฝ่าฝืนมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี
 หรือทั้งจำทั้งปรับ

การตรวจคนต่างต่างดังกล่าวเป็นการตรวจหนังสือเดินทางและตรวจการลงตรา
 ในหนังสือเดินทางที่คนต่างต่างได้รับการตรวจลงตราจากสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยใน
 ต่างประเทศดังกล่าว คนต่างต่างเข้าเมืองจะได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรได้
 ตามประเภทของการลงตราในหนังสือเดินทางที่ได้รับมาจากสถานทูตหรือสถานกงสุลไทย
 ในต่างประเทศ

๓.๑.๒.๑ ประเภทคนเข้าเมือง แมว่าการขอรับตรวจลงตราในหนังสือเดินทาง
 ประเภทขอเป็นคนเข้าเมืองอาจขอได้จากสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศ
 แต่เนื่องจากปริมาณคนเข้าเมืองกฎหมายจำกัดจำนวนคนเข้าเมืองเป็นรายปีให้เกินประ
 เทศละสองร้อยคนต่อปี ในทางปฏิบัติการยื่นขอเป็นคนเข้าเมืองจึงเต็มไปด้วยอุปสรรค
 และจะยุ่งยากยิ่งขึ้นหากทำการขอจากสถานทูตหรือกงสุลไทยในต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม
 เมื่อคำขอเป็นคนเข้าเมืองได้รับอนุมัติแล้ว ย่อมมีผลให้คนต่างต่างผู้นั้นอยู่ในราชอาณาจักร
 ได้โดยไม่มีกำหนด

๓.๑.๒.๒ ประเภทไม่นับเป็นคนเข้าเมือง คนต่างต่างที่ได้รับการประทับ

^{๒๔}พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๘๓, มาตรา ๖๐

^{๒๕}เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๒๑

ตรา NON-IMMIGRANT ซึ่งเป็นผู้ที่เข้ามาเพื่อธุรกิจ ความสำราญ อนามัย หรืออื่น ๆ
เป็นการชั่วคราว รวมทั้งผู้ถือบัตรอนุญาตผ่านแดน จะได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักร
ไม่เกินสามสิบวัน^{๓๐} คนต่างดาวประเภทนี้จะได้รับการประทับตราจากเจ้าพนักงาน
ด่านตรวจคนเข้าเมืองด่านแรกด้วยดวงตราที่มีความว่า :-

(ข้อคาน)

PERMITTED TO STAY 30 DAYS FROM THE DATE OF ARRIVAL.
HOLDER MUST LEAVE THE KINGDOM NOT LATER THAN.....
.....UNLESS PREVIOUS APPLICATION FOR
EXTENSION HAS BEEN MADE IN PERSON TO THE LOCAL
IMMIGRATION OFFICE.
OFFENDERS WILL BE PROSECUTED.

SIGNED
IMMIGRATION OFFICER.

คนต่างดาวที่เข้ามาในราชอาณาจักรในกรณีนี้ กฎหมายได้เปิดช่องว่า
"ถ้ามีเหตุจำเป็น" ให้อนุญาตอยู่ชั่วคราวต่อไปได้อีกสามสิบวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
สำหรับนักเรียนและผู้ที่เป็นนักท่องเที่ยวหรือนักกีฬาที่เข้ามาเป็นหมู่คณะกฎหมายยังได้
บัญญัติต่อไปว่า "สำหรับบุคคลเช่นว่านี้จะอยู่ต่อไปอีกให้รัฐมนตรีเป็นผู้พิจารณาอนุญาต"

ในทางปฏิบัติในการที่ผู้อยู่ในราชอาณาจักรในฐานะคนอยู่ชั่วคราวซึ่งไม่นับเป็น
คนเข้าเมืองนี้ ต้องยื่นต่อเจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำหรับกรุงเทพมหานคร ได้แก่
กองตรวจคนเข้าเมือง คำร้องนี้ต้องยื่นก่อนวันครบกำหนดที่อนุญาตให้อยู่ชั่วคราว
คำขอสำหรับผู้ซึ่งได้รับการประทับตรา NON-IMMIGRANT จากสถานทูตหรือกงสุลไทย
ในต่างประเทศจะต้องยื่นพร้อมกับหนังสือสัญญาประกันในวงเงินหาพันธบาท การคำ
ประกันนี้จะเป็นเงินสดหรือหลักทรัพย์โดยหนังสือคำประกันของธนาคารก็ได้ เมื่อได้ยื่น
คำร้องแล้ว เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมืองจะต้องเสนอคำร้องนั้นต่ออธิบดีกรมตำรวจเพื่อ
พิจารณาอนุมัติ ระหว่างที่การรอกการอนุมัติ ผู้ขอยอมอยู่ในราชอาณาจักรต่อไปได้ โดย
เจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมืองได้ประทับตราในหนังสือเดินทาง ความว่า :

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๘

.....
APPLICATION FOR EXTENSION OF STAY IS UNDER
CONSIDERATION OF THE POLICE DEPT. APPLICANT MUST
CONTACT THE TEMPORARY PERMIT SECTION IN PERSON
ON

SIGNED
IMMIGRATION OFFICER

ตามปกติคำขอในกรณีนี้ อธิบดีกรมตำรวจมักจะอนุมัติให้อยู่ต่อไปได้อีก ๓๐ วัน
นับแต่วันครบกำหนดการอนุญาตให้อยู่ชั่วคราวในครั้งแรก เมื่อเจ้าพนักงานตรวจคนเข้า
เมืองได้รับคำอนุมัติจากอธิบดีกรมตำรวจแล้วก็มีหนังสือแจ้งแก่ผู้ขอทราบเพื่อให้ยื่น
หนังสือเดินทางมาประทับตราอนุมัติ คงตราที่ประทับในกรณีนี้มีความว่า :
ขอทานตรวจคนเข้าเมือง

EXTENSION OF STAY PERMITTED UP TO
HOLDER MUST LEAVE THE KINGDOM WITHIN THE DATE
SPECIFIED HEREIN. OFFENDERS WILL BE PROSECUTED.

SIGNED.....
IMMIGRATION OFFICER

ในกรณีปกติเมื่อครบกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ในคงตราที่ประทับครั้งหลังแล้ว
คนต่างดาวจะต้องเดินทางออกนอกราชอาณาจักร แต่กฎหมายก็ยกของให้คนต่างดาว
ขออนุญาตคณะกรรมการพิจารณาคนเข้าเมืองได้ ดังที่มาตรา ๔๐ บัญญัติว่า "เมื่อได้
มีคำคัดค้านหรือคำร้องขออนุญาตตามความในวรรคก่อน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือการส่งตัว
คนต่างดาวออกนอกราชอาณาจักร ไว้จนกว่าจะได้มีคำสั่งถึงที่สุดในเรื่องนั้น"

แม้ว่ากฎหมายจะได้บัญญัติกรณีพนักงานเจ้าหน้าที่จะปฏิเสธไม่รับคำคัดค้านหรือ
ขออนุญาตได้ในบางกรณี แต่ก็ไม่รวมถึงกรณีที่คนต่างดาวขออนุญาตอยู่ชั่วคราวต่อไปเมื่อครบ
กำหนดตามที่อธิบดีอนุญาต กรณีที่กฎหมายให้ดุลพินิจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่จะไม่รับคำคัด
ค้านหรือคำร้องขออนุญาตมีดังนี้^{๓๑}

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๔๒

... (๑) คนต่างดาวไคย่นอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีขออนุญาตให้เป็นคน
เขาเมือง และรัฐมนตรีได้มีคำสั่งไม่อนุญาต ภายหลังคนต่างดาวนั้นกลับ
ยื่นคำคัดค้าน หรือคำร้องขอถอนผันให้ เขามาอยู่ในราชอาณาจักรเพียงชั่วคราว

(๒) คนต่างดาวไคย่นอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีขออนุญาตให้เขามาอยู่ในราชอาณาจักรเพียงชั่วคราว และรัฐมนตรีได้มีคำสั่งไม่อนุญาต ภายหลังคนต่างดาว
นั้นกลับยื่นคำคัดค้าน หรือคำร้องขอถอนผันให้เป็นคนเขาเมือง

(๓) คนต่างดาวไคย่นอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีขอถอนผัน ให้ย้กเวลาอยู่ใน
ราชอาณาจักรเพียงชั่วคราวออกไปอีก และรัฐมนตรีได้มีคำสั่งไม่อนุญาต
ภายหลังคนต่างดาวนั้นกลับยื่นคำคัดค้าน หรือคำร้องขอถอนผันให้ย้กเวลา
อยู่ในราชอาณาจักรต่อไปอีก โดยอ้างเหตุผลอย่างอื่นซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นการ
ประวิงเวลา และไม่มีเหตุผลอันสมควร

ดังนั้นคนต่างดาวในกรณีนี้จึงยังมีสิทธิจะขอถอนผันต่อคณะกรรมการได้
ในกรณีทั่ว ๆ ไป คำร้องขอถอนผันนี้จะได้รับการปฏิเสธ เว้นแต่จะมีพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นอย่างแท้จริง เช่น ความป่วยเจ็บจนไม่สามารถเดินทางได้ เป็นต้น
แม้คำร้องขอถอนผันจะถูกปฏิเสธแต่ผู้ขอก็ได้ประโยชน์ที่ได้อยู่ในราชอาณาจักรต่อไปใน
ระหว่างที่รอฟังคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ในกรณีที่คณะกรรมการไม่อนุญาต กฎหมาย
ยังให้สิทธิที่จะยื่นอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีได้^{๓๒} การยื่นอุทธรณ์ในกรณีนี้จะต้องยื่นต่อพนักงาน
ตรวจคนเขาเมืองภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ทราบคำสั่งคณะกรรมการ^{๓๓}
ในกรณีที่ไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะยื่นอุทธรณ์ได้คนต่างดาวก็ต้องเดินทางออกจากราชาอาณาจักรภายในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่วันทราบคำสั่ง

๓.๑.๒.๓ ประเภทคนเดินทางผ่าน

คนต่างดาวในประเภทนี้มีทั้งคนต่างดาวและประเภทซึ่งมิได้รับการตรวจลงตรา
มาก่อนเลย และคนต่างดาวที่ได้รับการตรวจลงตราในหนังสือเดินทางจากสถานทูตหรือ

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๔๑
^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๔๒

สถานกงสุลไทยในต่างประเทศในประเภทคนเดินทางผ่าน (TRANSIT VISA)

สำหรับในกรณีแรกเนื่องจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวซึ่งเดินทางผ่านประเทศไทยโดยทางอากาศยานหรือเรือเดินสมุทรและถือตัวโดยสารเพื่อเดินทางสู่ประเทศอื่นนอกจากประเทศไทย ให้อยู่ในประเทศไทยไครยะเวลาหนึ่ง ผู้เดินทางผ่านซึ่งไม่ได้รับการประทับตราในหนังสือเดินทางและต้องควยคุณสมบัติดังกล่าวจึงได้รับอนุญาตให้อยู่ในประเทศไทยได้ไม่เกินเจ็ดวัน คนต่างดาวประเภทนี้จะได้รับการประทับตราในหนังสือเดินทางดังนี้

IMMEDIATE CONTINUOUS TRANSIT HOLDER OF THIS PASSPORT WITHOUT A VISA, ARRIVING BY PLANE OR SEAGOING VESSELS WITH FIVE HUNDRED TONS IN EXCESS, MUST LEAVE THE KINGDOM WITHIN 7 DAYS. NO PERMISSION FOR LAND TRANSPORT PASSENGER.

SIGNED

.....AT.....O'CLOCK

.....

TO.....BY.....DATE.....

สำหรับคนต่างดาวที่เดินทางผ่านโดยได้รับการประทับตราจากสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศ จะได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรได้ไม่เกินยี่สิบชั่วโมง แต่ถ้ามี่เหตุจำเป็นที่ขออนุญาตอยู่ต่อได้อีกไม่เกิน ๗ วัน^{๓๔} ดวงตราพิมพ์ประทับแก่คนต่างดาวในกรณีนี้มีความดังนี้

.....
PERMITTED TO STAY AS TRANSIT PASSENGER UNTIL.....
HOLDER MUST LEAVE THE KINGDOM WITHIN THE DATE
SPECIFIED HEREIN OR BE PROSECUTED.

SIGNED.....

IMMIGRATION OFFICER

^{๓๔} เรืองเดียวกัน, มาตรา ๑๘ (๒)

๓.๑.๒.๔ ประเภทคนเข้าเมืองนอกโควตา เนื่องจากคนต่างดาวประเภทนี้เป็นคนต่างดาวที่เคยมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรและได้ทำหลักฐานการแจ้งออกนอกราชอาณาจักรไว้มาก่อนเดินทางออก เมื่อใดกลับเข้ามาในราชอาณาจักรย่อมมีสิทธิที่จะอยู่ในราชอาณาจักรต่อไปได้โดยไม่มีกำหนด ดวงตราที่ประทับแก่คนต่างดาวในกรณีนี้จึงไม่มีเงื่อนไขแต่อย่างใด เพียงแต่ระบุว่า "SEEN AT.... (ด่านตรวจคนเข้าเมือง)" ลงลายมือชื่อและวันที่เข้าเมืองเท่านั้น

๓.๑.๒.๕ ประเภทนักท่องเที่ยว บุคคลประเภทนี้ได้รับการประทับตรา TOURIST VISA จากสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศ เมื่อเข้ามาในราชอาณาจักรแล้วก็จะได้รับการประทับตราจากเจ้าพนักงาน ณ ด่านตรวจคนเข้าเมือง ด้วยดวงตราซึ่งมีข้อความเช่นเดียวกับผู้ซึ่งไม่นับเป็นคนเข้าเมือง (NON-IMMIGRANT) เพียงแต่ตราที่ประทับแก่บุคคลประเภทนี้มีความว่า TOURIST เพิ่มอยู่ด้านบนเท่านั้น ผู้เข้ามาในราชอาณาจักรประเภทนี้จะได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรได้ไม่เกินสามสิบวัน และถ้ามีเหตุจำเป็นก็ให้อนุญาตต่อไปอีกได้ไม่เกินสามสิบวัน และสำหรับระยะเวลาที่บุคคลประเภทนี้จะอยู่ต่อไปอีก ให้รัฐมนตรีเป็นผู้พิจารณาอนุญาตในทางปฏิบัติการขออนุญาตอยู่ต่อไป ในกรณีนี้มักมีอุปสรรค เนื่องจากหาเหตุแห่งความจำเป็นมาสนับสนุนได้ยาก อย่างไรก็ตามการยื่นคำขออนุญาตอยู่ต่อไป ผู้ขอจะต้องหาประกันหรือหลักประกันในวงเงินไม่เกินสองหมื่นบาท

๓.๑.๓ การเข้าเมืองในฐานะผู้ลี้ภัย

๓.๑.๓.๑ หลักทั่วไป

ในสมัยกรีกการลี้ภัยนั้นถือเป็นสิทธิที่ได้มาแต่ธรรมชาติ^{๓๕} แต่ในปัจจุบันทั้งในทางกฎหมายระหว่างประเทศหรือหลักกฎหมายภายในระหว่างประเทศต่าง ๆ หาได้ถือว่าการลี้ภัยเป็นสิทธิของบุคคลไม่ หากแต่เพียงเหตุแห่งมนุษยธรรมทำให้รัฐยอมรับให้

^{๓๕}

Charles G. Fenwick, International Law (3rd ed.; New York: Appleton - Century - Crofts, Inc., 1948), p. 6.

บุคคลเข้าสัญในเทศคนใด เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการยอมรับฐานะของพวกฮังกาเรียน ซึ่งอพยพเข้าประเทศในปี ๑๘๕๖ และต่อมาในปี ๑๘๖๐ ผู้อพยพเหล่านี้ได้มีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศ นอกจากนี้ก็มีชาวคิวบาได้อพยพเข้าประเทศเป็นจำนวนไม่น้อย ในปี ๑๘๖๕ ได้มีการแก้ไขกฎหมายเข้าเมืองด้วยการวางบทบัญญัติเกี่ยวกับการยอมให้เข้าเมืองโดยมีเงื่อนไขแก่ผู้ลี้ภัย แต่การที่ผู้ลี้ภัยเหล่านี้จะมีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศใดหรือไม่ยอมต่องเป็นไปตามระบบโควตา ทราบเท่าที่ผู้ลี้ภัยยังมีถิ่นที่อยู่ในประเทศรัฐยอมมีสิทธิให้ออกนอกประเทศเมื่อใดก็ได้^{๓๖} ในประเทศอังกฤษได้ให้สิทธิการลี้ภัยเมื่อชีวิตและเสรีภาพของคนต่างดาวต่องตกอยู่ในอันตรายโดยเหตุไม่เป็นธรรม อังกฤษก็ยอมให้ผู้นั้นเข้าประเทศได้โดยไม่จำต่องมีการประทับตราในหนังสือเดินทางมาก่อน

๓.๑.๓.๒ หลักเกณฑ์ตามกฎหมายไทย

ประเทศไทยทำนองเดียวกับนานาอารยประเทศที่ได้ยอมรับคนต่างดาวผู้ซึ่งหลบหนีภัยอันตรายเข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เมื่อชีวิตและเสรีภาพของคนต่างดาวต่องตกอยู่ในภัยอันตรายด้วยเหตุที่ไม่เป็นธรรม และได้เข้ามาขอหลบภัยลี้ภัยในประเทศไทยแล้ว ด้วยเหตุผลในทางมนุษยธรรมรัฐจึงรับคนต่างดาวนั้นไว้ และโดยที่ลักษณะของการหลบภัยยอมเป็นกรณีที่เกิดขึ้นโดยกระทันหัน บุคคลประเภทนี้จึงไม่อาจเตรียมพร้อมในเรื่องหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง และในกรณีที่จะต้องรับการตรวจลงตราในหนังสือเดินทางจากสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศก็ไม่อาจทำได้ทันหากเป็นกรณีปกติ คนต่างดาวในลักษณะการเช่นนี้ยอมเป็นบุคคลที่ต่องห้ามมิให้เข้ามาในราชอาณาจักรตามความแห่งมาตรา ๑๕ (๑) พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๘๓ แต่โดยเหตุผลทางด้านมนุษยธรรมที่รัฐควรรับบุคคลดังกล่าวแล้ว พระราชบัญญัติคนเข้าเมืองจึงได้บัญญัติขอยกเว้นไว้ในฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๔๘๗ ความว่า

^{๓๖}

...บทบัญญัติใน (๑) มิให้ใช้บังคับในเมื่อรัฐมนตรีได้พิจารณาผ่อนผันเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย โดยเรียกเก็บค่าธรรมเนียมเป็นรายปีตามหลักเกณฑ์วิธีการ และตามอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงได้ไม่เกินกว่าคนละ ๒๐๐ บาท แต่เด็กอายุต่ำกว่า ๑๒ ปี ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

ในการผ่อนผันเป็นกรณีพิเศษดังกล่าวนี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกหนังสือสำคัญให้ถือไว้ตามแบบที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง^{๓๓}

วัตถุประสงค์ของการบัญญัติความข้อนี้ขึ้นได้ประจักษ์แจ้งอยู่ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติฉบับนี้ กล่าวคือ

...เนื่องจากสถานการณ์รอบ ๆ ประเทศทำให้ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องรับภาระให้คนต่างดาวบางจำพวกซึ่งเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรโดยกระตือรือร้น เพื่อพักอาศัย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เหมาะสมกับการควบคุมและอุปการะคนต่างดาวดังกล่าวนี้ยิ่งขึ้น^{๓๔}

แม้ว่าโดยเหตุผลของบทบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุเคราะห์แก่คนต่างดาวผู้ตกทุกข์ได้ยาก แต่ในทางปฏิบัติแล้วการที่ผู้ลี้ภัยเข้ามาในราชอาณาจักรมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นย่อมเป็นภาระแก่รัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีประเทศไทยซึ่งมีพลเมืองหนาแน่น และเป็นประเทศที่อยู่ในระดับกำลังพัฒนาอย่างไม่อาจเกอกุลแก่ผู้ลี้ภัยโดยไม่มีขอบเขตจำกัด จึงเป็นเหตุให้นโยบายของรัฐในสมัยนั้นพยายามที่จะจำกัดการอพยพของ

^{๓๓} อาศัยอำนาจตามความแห่งบทบัญญัติมาตรา ๑๕ วรรคท้ายดังกล่าว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงได้ตรากฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๘๙) ว่าด้วยการผ่อนผันให้คนต่างดาวพักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษเฉพาะรายขึ้นเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙๑ ตอน ๔๕ หน้า ๙๔๕ ลงวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๔๘๙) รายละเอียดของเรื่องนี้ อยู่ใน พ.ศ.อ. (พิเศษ) เพพยธีรจันทร์วานนท์, เรื่องเดิม หน้า ๑๓๐

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๒

คนต่างดาวเข้าในประเทศไทยได้จำนวนน้อยที่สุด นโยบายของรัฐบาลดังกล่าวปรากฏอยู่ในหนังสือของกระทรวงมหาดไทยที่ ๔๗๒๘/๒๔๘๗ ลงวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๔๘๗ ถึงผู้ว่าราชการภาคทุกภาค และผู้ว่าราชการจังหวัด มีความตอนหนึ่งว่า

...กระทรวงมหาดไทยใคร่ขอแสดงความเข้าใจในนโยบายในเรื่องนี้ (การปฏิบัติต่อผู้อพยพตอผู้ขางเคียง) ว่า ทางราชการไม่พึงประสงค์จะให้คนต่างดาวอพยพเข้ามาในราชอาณาจักรเลย ฉะนั้น ให้ทางจังหวัดพยายามหาทางกีดกันและชักชวนมิให้คนต่างดาวอพยพเข้ามาได้เป็นอันขาด หากเป็นการสุจริตที่อำเภอและจังหวัดจะกีดกันได้ ก็ให้จังหวัดรายงานขออนุมัติกระทรวงมหาดไทยทุกคราวไป พร้อมทั้งแจ้งจำนวนผู้อพยพ เหตุการณ์ที่ทำให้ตอผู้อพยพ และวิถีทางที่เจ้าหน้าที่กีดกัน แล้วจึงปฏิบัติตามระเบียบนี้ โดยเคร่งครัด โดยให้คำนึงถึงความปลอดภัยและการเศรษฐกิจของประเทศเป็นสำคัญ

ระเบียบที่อ้างถึงในหนังสือดังกล่าวได้กระเบื้องบวควยการปฏิบัติต่อผู้อพยพจากประเทศขางเคียง พ.ศ. ๒๔๘๗

ตามระเบียบนี้ "ผู้อพยพ" หมายถึงผู้อพยพหลบภัยอันเนื่องมาจากการจราจล การรบหรือการสงคราม และเข้ามาในราชอาณาจักรโดยไม่ถูกตอตามกฎหมายว่าควยคนเข้าเมือง ผู้อพยพนี้แบ่งเป็นสองประเภท คือ (ก) ผู้ที่รัฐบาลของผู้อพยพได้คัคคตอขอให้อพยพเข้ามาเป็นทางการลงหนา (ข) ผู้ที่อพยพเข้ามาโดยพลการ

ในการปฏิบัติต่อผู้อพยพนี้ โดยปกติจะไม่ผอนผันให้เป็นคนเข้าเมืองเพราะถือวว่าเป็นคนตอตามกฎหมายว่าควยคนเข้าเมือง และโดยนัยดังกล่าวนี้จะตอปฏิบัติดังนี้

- ก. ควบคุมไว้ในฐานะเป็นคนตอตามกฎหมายว่าควยคนเข้าเมือง
- ข. ปลอยชั่วคราวตามกฎหมายว่าควยคนเข้าเมือง หรือ
- ค. ผอนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรได้เป็นกรณีพิเศษตามกฎหมายว่าควยคนเข้าเมือง หรือ
- ง. ส่งตัวกลับออกไป

ในระเบียบนี้ได้อำหนดผู้อพยพที่ทางราชการไม่พึงประสงค์ให้เข้ามาไว้สองประเภทคือ บุคคลประเภทที่ทางราชการพึงกำหนดเป็นคราว และคนในสังกัดชาติอื่นที่ไม่ใช่ประเทศข้างเคียง ยกเว้นผู้อพยพที่เป็นทหารหนีหรือแตกทัพมา บุคคลดังกล่าวนี้ย่อมต้องจัดการส่งกลับออกไปทันที ในการปฏิบัติต่อผู้อพยพเข้ามาในราชอาณาจักรไม่ว่าจะเป็นทหารหรือพลเรือนให้เจ้าหน้าที่ซึ่งใดตรวจพบครั้งแรกปลดอาวุธทันทีแล้วส่งไปให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือทหาร หน่วยที่ใกล้เคียงรักษาไว้ และรายงานใหญ่บังคับบัญชาตามลำดับชั้นเพื่อสั่งการ ถ้ามีเหตุสงสัยว่าผู้อพยพมีพฤติการณ์อันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักรหรือจะกระทำการอันเป็นความผิดกฎหมายก็ให้เจ้าหน้าที่ตรวจคนและยึดเอกสารหรือสิ่งของนั้นไว้แล้วเสนอผู้บังคับบัญชาเพื่อสั่งการ นอกจากนี้ยังได้กำหนดวิธีการสอบสวนและทำบันทึกเพื่อหาข่าวสารต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควรในทางการเมืองและทางการทหารไว้ด้วย ในท้ายของประกาศฉบับนี้ได้กำหนดว่า ในกรณีที่ผู้อพยพได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรได้เป็นกรณีพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองใหม่ปฏิบัติไปตามกฎและระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการนั้น

วิธีการปฏิบัติมีอยู่ในข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ที่ ๒/๒๔๘๗ ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ คือ คนต่างดาวอพยพที่ประสงค์จะขอพักอาศัยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย ที่ยังไม่สามารถออกไปได้ ต้องยื่นคำร้องขอพักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรต่อไปเป็นเวลาหนึ่งปี และเมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพิจารณาเห็นสมควรแล้วจึงอนุญาตให้พักอาศัยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะรายได้ โดยเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองประจำอำเภอหรือจังหวัดอื่นที่คนต่างดาวอพยพอาศัยอยู่เป็นผู้ออกหนังสือสำคัญขอพักอาศัยในราชอาณาจักรและให้คนอพยพที่ขอปิดอากรแสตมป์ราคา ๒๐๐ บาทลงในหนังสือขอพักอาศัยเฉพาะคนอพยพที่มีอายุตั้งแต่ ๑๒ ปีขึ้นไป และถ้าคนต่างดาวดังกล่าวนี้ต้องการจะขอยุติต่อไปอีกก็อาจกระทำได้โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจะพิจารณาอนุมัติให้อยู่ต่อไปครั้งละ ๑ ปี เป็นราย ๆ ไป โดยคำนึงถึงสถานการณ์ในประเทศข้างเคียงของคนต่างดาวนั้นเป็นหลักในการพิจารณา

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองโคลนนิ่งสุดลง ประเทศไทยได้รับคนต่างดาวอพยพลี้ภัยมาจากประเทศข้างเคียงในกรณีต่าง ๆ หลายครั้งหลายคราวก็มีคนต่างดาวเข้ามาลี้ภัยไม่น้อย^{๓๔} เช่น

(ก) คนญวนอพยพจากประเทศอินโดจีนของฝรั่งเศสเข้ามาอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ เช่น จังหวัดหนองคาย อุดรธานี นครพนม นครราชสีมา อุบลราชธานี สกลนคร ปราจีนบุรี สุราษฎร์ธานี และจังหวัดพัทลุง ในปัจจุบันมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๔๐,๐๐๐ คน

(ข) จีนฮ้ออพยพหรืออดีตทหารกองพลที่ ๘๓ ของจีนคณะชาติ ซึ่งมีอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ คน

(ค) ชาวไทยใหญ่หรือเงี้ยว มีจำนวนประมาณ ๑,๐๐๐ คน ไค้อพยพหลบภัยจากการทำลายของทหารสหภาพมา จากรัฐฉาน ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

(ง) ชาวกระเหรี่ยงอพยพส่วนใหญ่หนีอพยพหลบภัยจากการรบระหว่างทหารพม่า กับกบฏกระเหรี่ยง ซึ่งประสงค์จะแยกรัฐกระเหรี่ยง ทำนองเดียวกับรัฐฉานของไทยใหญ่ แต่รัฐบาลพม่าทำการปราบปรามชาวกระเหรี่ยงจึงอพยพครอบครัวหลบภัยมาอยู่ทางชายแดนของจังหวัดตาก แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่

แม้ว่าสถานะของชาวญวนอพยพ ทหารจีน ไทยใหญ่ หรือกระเหรี่ยง อาจยื่นคำร้องขอพักอาศัยในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งออกมาเพื่อเป็นประโยชน์แก่บุคคลเหล่านี้โดยเฉพาะได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วบุคคลเหล่านี้หาได้ยื่นคำขอให้เป็นการถูกต้องไม่ จำนวนผู้อพยพลี้ภัยเหล่านี้ไค้อยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน และจัดว่าเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย และเป็นปัญหาที่ยังไม่อาจแก้ไขลงได้โดยเด็ดขาด

๓.๒ การเดินทางและการมีถิ่นที่อยู่

๓.๒.๑ เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่

ตามปกติคนต่างดาวที่ได้รับอนุญาตให้เข้าเมืองแล้วย่อมมีสิทธิที่จะเดินทางและมีถิ่นที่อยู่ในสวนใดของราชอาณาจักรไทย ทั้งนี้สิทธิของคนต่างดาวในการเดินทางและมีถิ่นที่อยู่ก็ได้รับการรับรองไว้ในสนธิสัญญาทางไมตรี อย่างไรก็ตามสิทธิดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้ ดังจะเห็นได้ในกรณีที่มีบัญญัติในพระราชกำหนดกำหนดเขตหวงห้ามคนต่างดาว พุทธศักราช ๒๔๘๔^{๕๐} ซึ่งได้ตราขึ้น "เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยแห่งสาธารณะ" กฎหมายนี้ได้รับหลักเสรีภาพในเรื่องการเดินทางและมีถิ่นที่อยู่ของคนต่างดาวไว้โดยบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา ๔ ความว่า "ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย คนต่างดาวยอมเดินทาง พักอาศัย และมีถิ่นที่อยู่ใดที่ราชอาณาจักร นอกจากเขตท้องที่ที่กำหนดหวงห้ามไว้ การกำหนดเขตหวงห้ามนี้ให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา" เมื่อได้มีกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้าม คนต่างดาวจะต้องอพยพออกไปจากเขตนั้นภายในกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกา แต่รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ คือ รัฐมนตรีมหาดไทยอาจอนุญาตให้คนต่างดาวผู้ใดอยู่ในเขตหวงห้ามเป็นกรณีพิเศษเฉพาะรายก็ได้ นับตั้งแต่วันที่กฎหมายนี้มีผลใช้บังคับได้มีการกำหนดเขตหวงห้ามไว้ ๒ ครั้ง ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ คือ อำเภอมืองอุบล วาริน ชำราบ เขตอำเภอนครราชสีมา เขตจังหวัดลพบุรี จังหวัดปราจีนบุรี กิ่งอำเภอสัตหีบ และจังหวัดชลบุรี พระราชกฤษฎีกานี้ได้ยกเลิกไปในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ในปัจจุบันคนต่างดาวจึงไม่ถูกจำกัดสิทธิในการเดินทางและมีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ในพหุติการพิเศษ คนต่างดาวบางจำพวกอาจถูกจำกัดเขตให้อยู่ได้ เช่น คนต่างดาวซึ่งได้เข้ามาในราชอาณาจักรโดยการอพยพลี้ภัย เป็นต้น

ในกรณีทั่วไปไม่ว่าเป็นกรณีคนต่างดาวที่เป็นคนเข้าเมืองหรือคนต่างดาวที่ไม่นับเป็นคนเข้าเมืองย่อมไม่ถูกจำกัดเสรีภาพในเรื่องการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่

กฎหมายเพียงแต่กำหนดหน้าที่ให้คนต่างดาวประเภทไม่นับเป็นคนเช่าเมืองนี้ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการเดินทางและการมีถิ่นที่อยู่ไว้ดังนี้^{๔๑}

... (๑) ต้องไปพักอาศัย ณ ที่ซึ่งใดแห่งใดที่ตอพนังงานเจ้าหน้าที่

(๒) ถ้าเดินทางไปยังหัวคิโค และอยู่ในจังหวัดนั้นเกินยี่สิบสี่ ชั่วโมงให้ไปแจ้งตอตำรวจ ณ สถานที่ตำรวจท้องที่ภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ไปถึง

(๓) ถ้าจะเปลี่ยนที่พักอาศัย ต้องไปแจ้งตอตำรวจ ณ สถานที่ตำรวจท้องที่ซึ่งพักอาศัยอยู่ และถ้าการเปลี่ยนที่พักอาศัยนั้นต่างจังหวัดกัน เมื่อไปถึงที่พักอาศัยใหม่ต้องไปแจ้งตอตำรวจ ณ สถานที่ตำรวจท้องที่ซึ่งไปพักอาศัยใหม่ภายในเวลายี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ไปถึงด้วย

(๔) เมื่อจะออกไปนอกราชอาณาจักร ต้องแจ้งตอพนังงานเจ้าหน้าที่ตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติในปัจจุบัน การแจ้งตาม (๒) และ (๓) หามีความจำเป็นไม่ นอกจากหน้าที่ดังกล่าวแล้ว คนต่างดาวในประเภทไม่นับเป็นคนเช่าเมืองยังถูกจำกัดระยะเวลาในการอยู่ในประเทศไทยด้วย ในการที่คนต่างดาวจะอยู่ในประเทศไทยได้โดยไม่มีกำหนดก็ต้องยื่นคำขอมิถิ่นที่อยู่เพื่อให้มีฐานะเป็นคนเช่าเมืองตามกฎหมาย

๓.๒.๒ การขออนุญาตมีถิ่นที่อยู่ถาวร

การขออนุญาตมีถิ่นที่อยู่ได้แก่การขอเป็นคนเช่าเมืองตามพระราชบัญญัติคนเช่าเมือง ดังได้กล่าวมาแล้วว่าคนต่างดาวอาจยื่นคำร้องขอเป็นคนเช่าเมืองต่อสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศก็ได้ แต่เนื่องจากสถานทูตหรือสถานกงสุลไม่มีอำนาจอนุมัติ จึงเกิดความไม่สะดวกนานาประการ ในทางปฏิบัติคนต่างดาวที่ประสงค์จะมีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศไทยในฐานะเป็นคนเช่าเมืองตามกฎหมายว่าด้วยคนเช่าเมือง มักจะนิยมเข้ามาในประเทศไทยในฐานะไม่นับเป็นคนเช่าเมือง และจะยื่นคำร้องต่อกอง

^{๔๑}พระราชบัญญัติคนเช่าเมือง พ.ศ. ๒๔๕๓, มาตรา ๒๐

ตรวจคนเข้าเมืองเพื่อขออนุญาตเป็นคนเข้าเมือง โดยทั่ว ๆ ไป คนต่างดาวโดยเฉพาะ
 คนชาติของประเทศที่มีความประสงค์จะมีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยมากเป็นพิเศษ เช่น จีน
 ญี่ปุ่น อินเดีย อเมริกัน และอังกฤษ จะต้องยื่นคำขอในระยะต้นปี เนื่องจากการประกาศ
 กำหนดจำนวนคนเข้าเมืองนั้นจะกระทำในปลายปีของทุกปี การประกาศนี้เป็นไปตาม
 มาตรา ๒๕ ซึ่งบัญญัติว่า

...ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดจำนวนคนเข้าเมือง
 เป็นรายปี แตมิให้เกินประเทศละสองร้อยคนต่อปี และสำหรับคนไร้สัญชาติ
 ก็มีให้เกินสองร้อยคนต่อปีเช่นเดียวกัน

เพื่อประโยชน์แห่งความในวรรคก่อน บรรดาอาณานิคมของประเทศหนึ่ง
 รวมกัน หรือแต่ละอาณาจักรซึ่งมีการปกครองตนเอง ให้ถือเป็นประเทศหนึ่ง

นับแต่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นต้นมา
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดจำนวนคนต่างดาวแต่ละประเทศทุกประเทศ
 ในจำนวนสองร้อยคนทุกปี โดยมีปริมาณคนต่างดาวของบางประเทศที่ประสงค์จะมีถิ่น
 ที่อยู่อาศัยในประเทศไทยมีปริมาณมากกว่าสองร้อยคน เมื่อทางการได้พิจารณาให้ถิ่น
 ที่อยู่อาศัยคนต่างดาวจนครบจำนวนแล้วก็จะไม่รับคำขอของคนสัญชาตินั้น ๆ สำหรับในปีนั้นอีก

ในการยื่นคำขอเป็นคนเข้าเมืองนั้น มาตรา ๒๓ วรรคสองกำหนดว่า บุคคล
 ที่ไม่นับเป็นคนเข้าเมืองและได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรโดยเจ้าพนักงาน
 พิจารณาคนต่างดาวนั้นไม่ว่าคุณสมบัติในการเข้าเมืองแล้วภายหลังประสงค์จะขออยู่ใน
 ราชอาณาจักรในฐานะเป็นคนเข้าเมือง ให้ขออนุญาตตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง
 ณ ที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองในท้องที่ซึ่งตนอยู่ และเมื่ออธิบดีหรือพนักงานเจ้าหน้าที่
 อธิบดีมีมอบหมายพิจารณาว่ายังไม่เกินจำนวนตามที่รัฐมนตรีประกาศแล้ว ก็ให้อนุญาตให้อยู่
 ในราชอาณาจักรในฐานะคนเข้าเมือง

ในทางปฏิบัติการขอเป็นคนเข้าเมือง ใช้คำร้องตามแบบ ต.ม.๘ พร้อมด้วย
 เอกสารและหลักฐานดังต่อไปนี้

- ก. หนังสือเดินทางซึ่งมีตราประทับเป็นคนเข้าเมือง
ประทับอยู่
- ข. ประวัติส่วนบุคคลเป็นภาษาอังกฤษมีความตามที่กองตรวจคนเข้า
เมืองได้กำหนดไว้
- ค. หนังสือคำประกันในความรับผิดชอบเกี่ยวกับภาษีอากร
- ง. ในกรณีที่ผู้ขอประสงค์จะทำงานจะต้องยื่นใบอนุญาตทำงานด้วย
- จ. หนังสือรับรองของนายจ้างหรือญาติในประเทศไทย
- เมื่อได้รับคำร้องแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะประทับตราลงในหนังสือเดินทาง
ของผู้ขอ ความว่า :-

APPLICATION FOR IMMIGRANT STATUS IS UNDER
CONSIDERATION OF THE IMMIGRATION AUTHORITIES

(ลายมือชื่อเจ้าพนักงาน)

(วัน เดือน ปี)

กระบวนการต่อนักเป็นการดำเนินการเป็นการภายใน การอนุญาตให้เป็น
คนเข้าเมืองสำหรับคนชาติของประเทศซึ่งยื่นคำขออนุญาตไม่ครบตามจำนวนสองร้อยคนที่
กำหนดไว้มักจะไม่สู้มีปัญหา แต่สำหรับประเทศซึ่งมีผู้ยื่นคำขอมามาก เช่น จีน อินเดีย
ญี่ปุ่น อเมริกัน คังกลาว เทาที่ผาน ๆ มากการอนุมัติหาได้มีหลักเกณฑ์อย่างใดไม่
เนื่องจากกฎหมายบัญญัติไว้เป็นกรณีกว้าง ๆ ว่า "เมื่ออธิบดี...พิจารณาว่ายังไม่เกิน
จำนวนตามมาตรา ๒๙ แล้ว ก็ให้อนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรในฐานะเป็นคนเข้าเมือง"
ในกรณีที่คำขอยื่นเข้ามาเป็นจำนวนมาก กระบวนการคัดเลือกกว่าจะอนุญาตให้ผู้ขอรายใด
อยู่ในราชอาณาจักรเป็นคนเข้าเมืองได้ จึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้มีอำนาจในการพิจารณา
อนุมัติโดยแท้ เมื่อการพิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว ผู้ขออีกจะใคร่รับแจ้งจากพนักงานตรวจคน
เข้าเมืองในกรณีที่คำขอได้รับการปฏิเสธ ผู้ขอก็ต้องเดินทางออกนอกราชอาณาจักร
เว้นแต่จะใดดำเนินการขอยุ้ชั่วคราวต่อไปอีกระยะเวลาหนึ่ง ส่วนในกรณีที่คำขอ
อยู่ในราชอาณาจักรเป็นคนเข้าเมืองได้รับอนุญาต ผู้ได้รับอนุญาตก็จะต้องยื่นคำร้องขอรับ

ใบสำคัญถิ่นที่อยู่ตามแบบ ต.ม. ๑๐ พร้อมควยรูปถ่ายขนาด ๔ x ๖ เซนติเมตร จำนวน
สองรูป ทางเราก็จะออกใบสำคัญถิ่นที่อยู่ ตามแบบ ต.ม. ๑๑ ให้ คาธรรมเนียม
ในการออกใบสำคัญถิ่นที่อยู่เป็นเงินหนึ่งพันบาท^๒ พร้อม ๆ กับการออกหนังสือสำคัญ
ใบถิ่นที่อยู่ หนังสือเดินทางของผู้ได้รับอนุญาตเป็นคนเข้าเมืองจะได้รับการประทับตรา
๒ ตรา ดังนี้

สัญชาติ.....

รับใบสำคัญถิ่นที่อยู่เลขที่

ประเภทคนเข้าเมืองโควตาที่

ลงวันที่.....

.....

.....

.... / /

หัวหน้าแผนกตรวจสอบออกใบสำคัญ

เมื่อใดมาซึ่งใบสำคัญถิ่นที่อยู่แล้ว คนต่างดาวซึ่งเป็นคนเข้าเมืองนั้นจะต้อง
ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งใบสำคัญประจำตัวคนต่างดาวตามพระราชบัญญัติการทะเบียน
คนต่างดาว พ.ศ. ๒๔๕๓ ต่อไป ฐานะความเป็นคนเข้าเมืองของคนต่างดาวย่อมมีอยู่
ตลอดไป ตราบเท่าที่คนต่างดาวนั้นมิได้เดินทางออกนอกราชอาณาจักร ดังที่กฎหมาย
บัญญัติไว้ว่า

...มาตรา ๔๘ ใบสำคัญถิ่นที่อยู่ให้ใช้ได้ตลอดไป แต่เจ้าของใบสำคัญนั้น
ออกไปนอกราชอาณาจักรแล้ว ให้ถือว่าใบสำคัญถิ่นที่อยู่นั้นขาดอายุ เว้นแต่เมื่อ
ก่อนจะออกไป เจ้าของใบสำคัญถิ่นที่อยู่ได้นำไปให้พนักงานเจ้าหน้าที่
ทำหลักฐานการแจ้งออกนอกราชอาณาจักร เพื่อดับเข้ามาอีกตามมาตรา ๒๖
และผู้นั้นกลับเข้ามาภายในกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันที่พนักงานเจ้าหน้าที่ทำหลัก
ฐานให้^๓

^๒กฎกระทรวงฉบับที่ ๓ (๒๕๐๒) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๖ ตอน ๕๐
ลงวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๐๒ หน้า ๔๒๑

^๓พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๕๓ มาตรา ๔๘

ตามมาตรา ๒๖ บัญญัติว่า คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรโดยชอบและมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร จะออกไปนอกราชอาณาจักรและประสงค์จะกลับเข้ามาอีก...ให้นำใบสำคัญถิ่นที่อยู่มาให้เจ้าหน้าที่ทำหลักฐานการแจ้งออกนอกราชอาณาจักร เพื่อกลับเข้ามาอีก... หลักฐานดังกล่าวนี้แม้อยู่ในกำหนดเวลาหนึ่งปี จะออกไปและกลับเข้ามาหลายครั้งก็ได้ ให้ถือว่ายังใช้ได้อยู่ ในกรณีที่คนต่างด้าวผู้มีถิ่นที่อยู่เดินทางออกนอกราชอาณาจักรโดยไม่ทำหลักฐานการแจ้งออกก็ได้ หรือทำหลักฐานการแจ้งออก แต่กลับเข้ามาในราชอาณาจักรภายหลังหนึ่งปีก็ได้ ใบสำคัญถิ่นที่อยู่นั้นยอมขาดอายุอันเป็นผลให้คนต่างด้าวนั้นสูญเสียสถานะของคนเขาเมือง

๓.๓ การทะเบียนคนต่างด้าว

๓.๓.๑ กฎหมายการทะเบียนคนต่างด้าว

คนต่างด้าวซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย นอกจากจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่การเขาเมืองให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติคนเขาเมือง พ.ศ. ๒๔๕๓ แล้ว ยังมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายการทะเบียนคนต่างด้าวอีกด้วย กฎหมายนี้เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการควบคุมคนต่างด้าวที่มีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศไทย "พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พุทธศักราช ๒๔๙๙ ซึ่งเริ่มมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๔๘๐^{๔๕} เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการทะเบียนคนต่างด้าวฉบับแรกของประเทศไทย ต่อจากนั้นก็ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง และต่อมาก็ได้ถูกยกเลิกไปด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว ๒๔๙๓ ซึ่งเป็นกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันพร้อมด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรวมสองครั้ง^{๔๖}

^{๔๕}เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๔๘

^{๔๕}ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๔ ลงวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๔๘๐, หน้า ๙๕๖

^{๔๖}ดู ไพโรจน์ สิริโรจน์, "คำบรรยายวิชาพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว" (๒๕๑๒), หน้า ๙ อ้างโดย พ.ศ.อ.(พิเศษ) เพทย ชีร์จันทรานนท์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๔.

๓.๓.๒ ผู้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย

พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างดาว พ.ศ. ๒๔๙๓^{๔๗} ได้กำหนดวิธีการควบคุมคนต่างดาวโดยทางทะเบียน ควบกับบัญชีที่กำหนดหน้าที่ของคนต่างดาว เริ่มตั้งแต่มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรจนกระทั่งคนต่างดาวนั้นได้เดินทางออกไปนอกราชอาณาจักรหรือถึงแก่กรรม ได้กำหนดให้คนต่างดาวนั้น และบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น เจาบ้าน หรือผู้อนุญาตคนต่างดาวเป็นต้น มีหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมาย

คนต่างดาวในกรณีดังต่อไปนี้ต้องมีใบสำคัญประจำตัวของคนต่างดาว

(๑) คนต่างดาวที่มีอายุตั้งแต่ ๑๒ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ที่อยู่ในราชอาณาจักรต้องมีใบสำคัญประจำตัว^{๔๘} ทั้งนี้ จะต้องไปขอรับใบสำคัญภายใน ๙ วัน นับแต่วันที่มิอายุครบ ๑๒ ปีบริบูรณ์^{๔๙}

(๒) คนต่างดาวที่ได้รับอนุญาตให้เป็นคนเช่าเมืองตามกฎหมายว่าด้วยคนเช่าเมือง กล่าวคือ ผู้ซึ่งได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร จากเจ้าพนักงานตรวจคนเช่าเมือง ในกรณีนี้คนต่างดาวต้องไปขอใบสำคัญประจำตัวภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่รับอนุญาตให้เป็นคนเช่าเมือง และถ้าหากว่าคนต่างดาวที่ได้นำเด็กต่างดาวอายุต่ำกว่า ๑๒ ปีบริบูรณ์มาด้วย ก็ต้องแจ้งต่อนายทะเบียนคนต่างดาวเพื่อทราบจำนวนเด็ก และนายทะเบียนต่างดาวจะได้จดลงไว้ในใบสำคัญประจำตัว^{๕๐}

(๓) คนสัญชาติไทยผู้เสียไปซึ่งสัญชาติไทยไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้ไปขอรับใบสำคัญประจำตัวจากนายทะเบียนในท้องที่ที่ตนอยู่ภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ใคร่หรือควรรู้ซึ่งตนได้เสียไปซึ่งสัญชาติไทย^{๕๑}

^{๔๗}ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๖๗ ตอนที่ ๖๒ ลงวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๙๓, หน้า ๘๘๔

^{๔๘}พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างดาว พ.ศ. ๒๔๙๓, มาตรา ๕

^{๔๙}เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๖

^{๕๐}เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๗

^{๕๑}เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๘

ในการขอรับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวนี้ คนต่างด้าวหรือผู้ปกครองคนต่างด้าว อายุต่ำกว่าสิบสองปีบริบูรณ์ หรือผู้อนุญาตคนต่างด้าวจะต้องยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนท้องที่ ซึ่งใดแก่สถานี่ตำรวจท้องที่ตามแบบพิมพ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง (๒๔๕๓)^{๕๒} พร้อมควย รูปถ่ายและเอกสารประกอบ โดยปกติในการขอรับประจำตัวคนต่างด้าว ใดแก่คนต่างด้าว ซึ่งได้รับอนุมัติให้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย เมื่อคนต่างด้าวได้รับหนังสือสำคัญใบถิ่นที่อยู่ (ต.ม.๑๑) จากเจ้าพนักงานตรวจคนเข้าเมืองแล้ว ก็จะต้องทำการขอใบสำคัญประจำตัว คนต่างด้าวภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่ได้รับอนุญาตให้เป็นคนเข้าเมืองดังกล่าวในการยื่น คำขอใบแบบพิมพ์คำร้องขอรับใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว พร้อมทั้งหนังสือเดินทาง สำเนาทะเบียนบ้านที่อยู่ในปัจจุบัน และรูปถ่ายขนาด ๔ x ๖ ซม. จำนวนสามรูป หลังจากนั้นนายทะเบียนก็จะทำการตรวจเรื่องราวการขอใบสำคัญประจำตัว เมื่อเป็นการ ถูกต้อง นายทะเบียนยอมออกใบสำคัญประจำตัวให้ ใบสำคัญประจำตัวที่ออกให้นี้มีลักษณะ ขนาดและรายการตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๔๕๓) ออกตามความในพระ ราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๔๕๓ ข้อ ๑ ถึง ข้อ ๓ และอย่างน้อยต้องมี รายการแสดงชื่อวันเดือนปีเกิด อาชีพ สัญชาติ และที่อยู่พร้อมควยรูปถ่ายของคนต่างด้าว นั้น และต้องมีลายมือชื่อของนายทะเบียนกำกับไว้ด้วย^{๕๓} ในการออกใบสำคัญนั้นเจ้า หน้าที่จะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมตามชนิดของใบสำคัญประจำตัว ซึ่งมี ๒ ชนิด คือ ชนิดที่หนึ่งมีกำหนดอายุหนึ่งปี และชนิดที่สองมีกำหนดอายุ ๕ ปี คนต่างด้าวจะขอรับใบ สำคัญประจำตัวชนิดหนึ่งชนิดใดก็ได้ตามแต่จะเลือก^{๕๔} อัตราค่าธรรมเนียมสำหรับ ใบสำคัญชนิดที่หนึ่งในปัจจุบันเก็บเป็นเงิน ๒๐๐ บาท สำหรับชนิดที่หนึ่ง และ ๘๐๐ บาท

^{๕๒}กฎกระทรวง (๒๔๕๓) ออกตามความในพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่าง
 ๕๒ พ.ศ. ๒๔๕๓, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๖๗ ตอน ๖๕ ลงวันที่ ๑๔ ธันวาคม
 ๒๔๕๓, หน้า ๑

^{๕๓}พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๔๕๓, มาตรา ๘

^{๕๔}เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๐

สำหรับชนิดที่สอง^{๕๕} เมื่อใบสำคัญประจำตัวหมดอายุลง คนต่างดาวต้องทำการต่ออายุ และเสียเงินค่าธรรมเนียมตามประเภทของใบสำคัญประจำตัวนั้น และหากใบสำคัญประจำตัวชำรุดในส่วนสำคัญหรือสูญหาย ก็ต้องขอใบแทนใบสำคัญประจำตัวใหม่^{๕๖} โดยเสียค่าธรรมเนียมในอัตรา ๑๐๐ บาท^{๕๗}

คนต่างดาวผู้มีใบสำคัญประจำตัว หากได้ย้ายภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่จะต้องนำใบสำคัญประจำตัวไปแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนมีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เดิม เพื่อขอความลงไว้ในใบสำคัญประจำตัวก่อนจะย้ายไป และจะต้องแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ที่เข้าไปอยู่ใหม่ภายใน ๔๔ ชั่วโมง นับแต่วันที่ไปถึง แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินกว่า ๓๐ วันนับแต่วันแจ้งย้ายไป ในกรณีที่คนต่างดาวออกนอกเขตจังหวัดที่ตนมีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ไปชั่วคราวเกินกว่า ๗ วัน ต้องแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ตนเข้าไปอยู่ชั่วคราวภายใน ๔๔ ชั่วโมง นับแต่วันที่ไปถึง การแจ้งในกรณีนี้จะไปแจ้งควยตนเองหรือแจ้งเป็นหนังสือตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวงก็ได้^{๕๘} นอกจากนี้ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงสัญชาติหรือเปลี่ยนอาชีพ ชื่อตัว ชื่อรอง หรือชื่อสกุล ผู้มีใบสำคัญประจำตัวต้องแจ้งต่อนายทะเบียนที่ตนมีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ภายใน ๗ วัน นับแต่วันเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้นด้วย มาตรา ๑๔ พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างดาว พ.ศ. ๒๔๕๓ ยังได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของคนต่างดาวซึ่งต้องมีใบสำคัญประจำตัว ต้องมีใบสำคัญประจำตัวหรือเก็บไว้ในลักษณะซึ่งจะแสดงต่อนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้เสมอ ในเมื่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างดาว (ฉบับที่ ๒)

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, มาตรา ๑๓

^{๕๗} กฎกระทรวง (ฉบับที่ ๔) ออกตามความพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างดาว พ.ศ. ๒๔๕๓

^{๕๘} กฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๔๕๓) ออกตามความพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างดาว พ.ศ. ๒๔๕๓

เรียกรองให้แสดง ผู้ซึ่งฝ่าฝืนยอมมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท^{๕๕}
 อย่างไรก็ดีพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าวนี้โดยกเว้นมิใช่บังคับแก่คนต่างด้าว
 บางประเภท กล่าวคือ

๑. ผู้เป็นข้าราชการหรือลูกจ้างในรัฐบาลไทย โดยมีหนังสือสัญญาต่อกัน
 ตลอดเวลาที่หนังสือสัญญานั้นมีผลบังคับ

๒. ผู้ซึ่งรัฐบาลต่างประเทศใดแจ้งแก่รัฐบาลไทยว่าเข้ามาในราชการ
 และครอบครัวของบุคคลที่กล่าวนั้นตลอดเวลาที่ผู้นั้นอยู่เพื่อปฏิบัติราชการ

๓. ผู้ถือเอกสารเดินทางซึ่งออกให้โดยองค์การสหประชาชาติและ
 เอกสารนั้นยังสมบูรณ์อยู่

๔. บุคคลที่ไม่นับเป็นคนเข้าเมืองตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง
 คนต่างด้าวซึ่งได้รับการยกเว้นดังกล่าว หากประสงค์จะขอรับใบสำคัญประจำตัว
 ก็ยอมทำได้โดยต้องส่งรูปถ่ายของตนนายทะเบียน และนายทะเบียนจะออกใบสำคัญ
 ประจำตัวให้ ในกรณีเช่นว่านั้นคนต่างด้าวนั้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม และไม่จำต้อง
 ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ในส่วนที่ควบคุมใบสำคัญประจำตัว^{๕๖}

นอกจากการยกเว้นมิใช่กฎหมายนี้บังคับแก่คนต่างด้าวบางประเภทดังกล่าวแล้ว
 ตามกฎกระทรวง (พ.ศ. ๒๔๘๓) ข้อ ๔ ยังได้ผ่อนผันและยกเว้นค่าธรรมเนียมและการ
 ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติแก่บุคคลบางประเภท ได้แก่

- (๑) ผู้ที่อยู่ในที่คุมขังโดยชอบด้วยกฎหมาย
- (๒) ผู้มีร่างกายพิการเดินไม่ได้หรือเป็นใบหรือตาบอดทั้งสองข้าง
- (๓) ผู้มีจิตพันเพื่อนไม่สมประกอบ ซึ่งนายแพทย์โรคจิตได้ตรวจและ

รับรองแล้ว

^{๕๕}พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๔๘๓, มาตรา ๒๒ แก้ไข
 เพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๕, มาตรา

^{๖๐}พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๔๘๓, มาตรา ๑๖

บุคคลซึ่งกล่าวขอมไม่ตองรับใบสำคัญประจำตัวและไม่ตองขออายุใบสำคัญ
ประจำตัว แต่เมื่อเหตุที่ได้รับยกเว้นดังกล่าวลงพันไปแล้ว คนตางคาวนั้นตองขอรับ
ใบสำคัญประจำตัวหรือขอขออายุใบสำคัญประจำตัวภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่เหตุนั้น
ไคลงพันไป